

CÁC TRIẾT GIA THẾ TỤC

THE WORLDLY PHILOSOPHERS

Copyright © 1953, 1961, 1967, 1972, 1980, 1992, 1999 by Robert L. Heilbroner

Copyright renewed © 1981, 1989, 1995 by Robert L. Heilbroner

All rights reserved.

CÁC TRIẾT GIA THẾ TỤC

Tác giả: Robert L. Heilbroner

Bản dịch tiếng Việt © Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam, 2024

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam xuất bản, bìa mềm, tay gấp, 2024

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam – thành viên của Alpha Publishing Group.

CÔNG TY CP SÁCH OMEGA VIỆT NAM (OMEGA PLUS) thành lập tháng 9/2016 với định hướng xuất bản tri thức nền tảng trong lĩnh vực Khoa học Nhân văn, Khoa học Tự nhiên, Chính trị – Xã hội, Triết học, Nghệ thuật... Đến nay, chúng tôi đã xuất bản hơn 300 đầu sách thuộc 7 tủ sách bao gồm: Kinh điển, Sử Việt, Khoa học, Nhân vật Vĩ đại, Nghệ thuật, Tủ sách Đời người, và Tủ sách Y sinh. Thông qua việc xuất bản các ấn phẩm có giá trị, mang hàm lượng tri thức cao, qua các hoạt động nhằm đưa tri thức hữu ích đến cộng đồng; Omega Plus mong muốn đóng góp theo cách riêng vào sự phát triển đang ngày càng mạnh mẽ của xã hội.

Không phần nào thuộc sở hữu của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và/hoặc Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam được chủ sở hữu nhượng quyền trong xuất bản phẩm này được phép sao chép, lưu trữ trong hệ thống truy xuất hoặc truyền đi dưới bất kỳ hình thức nào hoặc bằng bất kỳ phương tiện nào gồm điện tử, cơ khí, sao chụp, ghi âm hoặc mọi hình thức và phương tiện khác mà không có sự cho phép trước bằng văn bản của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam. Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả để sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Heilbroner, Robert L.

Các triết gia thế tục: Cuộc đời, thời đại và tư tưởng của các nhà kinh tế vĩ đại / Robert L. Heilbroner ; Dịch: Lê Minh Phương, Trần Mạnh Cường ; Nguyễn Đức Thành h.đ. - H. : Nxb. Hà Nội ; Công ty Sách Omega Việt Nam, 2024. - 388 tr. ; 24 cm

1. Nhà kinh tế học 2. Tư tưởng
330.1 - dc23

HN M0482p-CIP

Góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và bản dịch: info@omegaplus.vn

Liên hệ ebooks, hợp tác xuất bản & truyền thông trên sách: hoptac@omegaplus.vn

Liên hệ dịch vụ bản quyền, xuất bản, ký gửi và phát hành: dichvu@omegaplus.vn

ROBERT Lê Minh Phương,
Trần Mạnh Cường *dịch*
Nguyễn Đức Thành *hiệu đính*
L. HEILBRONER

CÁC TRIẾT GIA THẾ TỤC

CUỘC ĐỜI, THỜI ĐẠI VÀ TƯ TƯỞNG
CỦA CÁC NHÀ KINH TẾ VĨ ĐẠI

⊕ MEGA⁺ NHÀ XUẤT BẢN
HÀ NỘI

ĐỘI NGŨ TRIỂN KHAI OMEGA+

Phụ trách xuất bản: Trần Hoài Phương

Điều phối sản xuất: Nguyễn Quang Diệu

Biên tập viên: Nguyễn Thảo - Hoài Nguyên

Thiết kế bìa: Khánh Hoàng

Trình bày: Quốc Nguyễn

Thư ký xuất bản: Vũ Thị Giang

ĐƠN VỊ HỢP TÁC TRUYỀN THÔNG

TRÀM ĐỌC

<https://www.facebook.com/tramdocvn>

website: <http://tramdoc.vn/>

Dành tặng cho những người thầy của tôi.

LỜI TỰA

CHO LẦN XUẤT BẢN THỨ BẢY

Đây là bản sửa chữa lần thứ bảy của cuốn sách tôi đã viết 46 năm về trước, và giờ *Các triết gia thế tục* còn lớn tuổi hơn cả tôi khi bắt đầu viết nó. Sự tồn tại ngoài mong đợi của tác phẩm, từ khi tôi vẫn còn là sinh viên sau đại học đến tận bây giờ, có lẽ là một lý do chính đáng để dành vài dòng nói về nó trước khi đề cập đến những thay đổi quan trọng trong lần sửa đổi hy vọng sẽ là cuối cùng này.

Khi còn đang học cao học vào đầu những năm 1950, tôi kiếm sống bằng việc viết lách, khi cần hoặc có dịp, về những chủ đề không liên quan gì đến kinh tế học. Nhờ thế mà một ngày, Joseph Barnes, biên tập viên cấp cao của Simon & Schuster, đã mời tôi ăn trưa để thảo luận một vài ý tưởng viết sách. Nhưng không có một ý tưởng nào khả thi, bầu không khí u ám bao trùm khi món salad được đưa lên và tôi nhận ra rằng bữa trưa với nhà xuất bản đầu tiên của mình có vẻ sẽ chẳng đem đến hợp đồng nào. Tuy vậy, Barnes không phải là người dễ nản lòng. Ông quay sang hỏi về những nghiên cứu của tôi tại Trường Nghiên cứu Xã hội Mới (New School for Social Research) và tôi bắt đầu thấy hứng khởi khi nói tới buổi hội thảo đặc biệt hấp dẫn của mình về Adam Smith dưới sự hướng dẫn của Giáo sư Adolph Lowe, độc giả sẽ được biết rõ hơn về ông ở những trang sau. Tôi tìm được chủ đề cho cuốn sách mới ngay trước khi món tráng miệng được dọn lên. Sau buổi học

kế tiếp với Giáo sư Lowe, tôi nói với ông rằng tôi quyết tâm viết về lịch sử phát triển của tư tưởng kinh tế.

Giáo sư Lowe, học giả mẫu mực người Đức, với kiến thức uyên bác, đã rất kinh ngạc. “Cậu không thể làm được điều đó đâu!” ông khẳng định với thái độ của bậc thầy. Nhưng tôi có một niềm tin mãnh liệt rằng *tôi có thể*. Như tôi từng viết ở đâu đó, niềm tin ấy sinh ra từ niềm tự tin và ngờ ngạc mà chỉ nghiên cứu sinh mới có. Rồi dựa trên những bài viết tự do và các nghiên cứu chuyên sâu, tôi hoàn thành ba chương đầu tiên và đưa chúng cho Lowe trong tâm trạng lo âu. Và đây là lời nhận định của vị giáo sư xuất sắc ấy (người cho tới khi mất ở tuổi 102 vẫn cho tôi những lời phê bình nồng nhiệt và khắt khe nhất) sau khi đọc: “Cậu *phải* làm việc này”. Và với sự giúp đỡ của ông, tôi đã làm được.

Cuốn sách được hoàn thành, và tôi cần tìm cho nó một tiêu đề. Tôi biết rằng từ “kinh tế” khó hấp dẫn người đọc, nên tôi vắt óc tìm từ gì đó thay thế. Hôm ấy tôi có bữa trưa quan trọng thứ hai với Frederick Lewis Allen, biên tập viên của tạp chí *Harper's*, người đã từng hợp tác và giúp đỡ tôi rất nhiều. Tôi kể với anh về khó khăn trong việc chọn tên cho cuốn sách và ý định đặt tên là “Những triết gia tiền bạc” (*The Money philosophers*), dù tôi biết từ “tiền bạc” thực ra không chính xác. “Ý cậu là ‘thế tục’ (*worldly*) phải không?” “Tôi sẽ mời anh bữa trưa hôm nay” – tôi nói.

Tuy nhiên, nhà xuất bản không hài lòng với cái tên mà tôi đặt. Sau khi cuốn sách được bày bán trước sự ngỡ ngàng của mọi người, họ đề nghị thay bằng cái tên “Những nhà kinh tế học vĩ đại”. May mắn thay điều đó đã không xảy ra. Có lẽ họ cho rằng công chúng không thể hiểu hết được ý nghĩa của từ “thế tục” mà đúng là đã từng bị viết nhầm thành “wordly” (lầm chữ) trong các bài viết của sinh viên, hoặc có lẽ họ đã tiên liệu được rằng độc giả sẽ gặp khó khăn khi muốn tìm sách. Nhiều năm sau, tôi nghe nói có một sinh viên đến thư viện trường mượn một cuốn sách mà không nhớ nổi tên tác giả và tiêu đề kỳ quặc

của nó, dù đã cố gắng vắt óc để nhớ, đại khái là “Thế gian đầy tôm hùm” (A world full of lobsters).

Theo thời gian, lượng sách bán ra vượt quá mức mà tôi có thể tưởng tượng, và tôi cũng có nghe nói cuốn sách đã thúc đẩy bước chân hàng ngàn người vào con đường kinh tế học. Hệ quả là nhiều người đã có những trải nghiệm không dễ dàng khi chọn theo kinh tế học. Tôi không thể giúp họ đỡ vất vả, nhưng tôi mừng là những quan điểm kinh tế trong cuốn sách đã tạo nguồn cảm hứng cho nhiều người bắt đầu sự nghiệp kinh tế học của mình.

Lần tái bản này có hai điểm khác biệt so với những ấn bản trước. Đầu tiên, việc đọc cuốn sách bằng một cái nhìn mới giúp tôi sửa chữa những sai sót trong bản thảo hoặc những lỗi được phát hiện sau khi phát hành. Đó cũng là cơ hội để thay đổi vài điểm nhấn hoặc một số cách diễn giải phản ánh tiến bộ trong quan điểm của chính tôi. Những thay đổi này rất nhỏ, có lẽ chỉ những học giả trong ngành mới nhận ra và do đó, không nhất thiết phải in thành một tác phẩm mới.

Thay đổi thứ hai quan trọng hơn nhiều. Đôi khi tôi tự hỏi phải chăng cuốn sách còn thiếu một mạch liên kết xuyên suốt nào đó, một sợi dây có thể gắn kết các chương chặt chẽ hơn thay vì đơn thuần liệt kê những học giả đáng kính với những tư tưởng vĩ đại. Cho tới cách đây vài năm, tôi đã nhận ra chắc chắn có một sợi dây như thế tồn tại – một “tâm nhìn” – ẩn sâu dưới những phân tích xã hội. Ý tưởng này được Josef Schumpeter, một trong những triết gia giàu trí tưởng tượng nhất trên thế giới, đưa ra vào thập niên 1950. Vì ngay cả Schumpeter cũng không ứng dụng những tư tưởng sâu sắc của ông vào việc phân tích lịch sử tư tưởng kinh tế, nên tôi hy vọng sẽ được tha thứ dù đã bỏ quên nó trong nhiều năm qua.

Trong lời tựa này, tôi không muốn thảo luận nhiều về cách nhìn mới về sự phát triển của môn triết học thế tục này. Làm thế chẳng khác nào tiết lộ cốt truyện của một cuốn tiểu thuyết trinh thám trước cả khi bắt đầu. Do đó, mặc dù vai trò của cách nhìn xã hội sẽ được đề cập

nhiều lần trong sách, nhưng phải đến chương cuối cùng, chúng ta mới nhìn lại và thảo luận về sợi chỉ đỏ xuyên suốt ảnh hưởng lên thời đại của mình.

Một điều lưu ý cuối cùng: Chắc hẳn nhiều độc giả sẽ cảm thấy ngạc nhiên khi thấy chương kết có một tiêu đề lạ lùng: “Chung cuộc của Triết học Thế tục?” Dấu chấm hỏi hàm ý rằng đây là một câu hỏi tu từ chứ không phải lời tuyên bố về một kết cục thực sự, hơn nữa, nó đặt ra thách thức về sự thay đổi đặc tính của bộ môn này. Còn việc những thay đổi nào sẽ diễn ra, chúng ta vẫn cần chờ đến những trang sách cuối cùng, không phải nhằm chọc tức độc giả, mà bởi vì chỉ khi đọc đến cuối cùng, tức đến thời đại này, độc giả mới thấy được thay đổi đó đang thách thức bản chất và vai trò quan trọng của chính những tư tưởng kinh tế như thế nào.

Nhưng tất cả vẫn còn đang chờ được chứng minh. Tôi xin kết thúc phần mào đầu của mình bằng lời cảm ơn dành cho độc giả, đặc biệt là các bạn sinh viên và giảng viên, những người đã nghiên ngẫm tác phẩm này để gửi cho tôi những nhận xét phản hồi, dù tán thành hay bất đồng, tất cả đều được chào đón. Tôi cũng hy vọng cuốn sách *Các triết gia thế tục* sẽ tiếp tục mở ra viễn cảnh về kinh tế học cho độc giả, những người sẽ trở thành thợ săn tôm hùm hay người viết sách, cũng như những tâm hồn dũng cảm quyết tâm trở thành nhà kinh tế.

Robert L. Heilbroner
New York, N.Y.
Tháng Bảy, 1998

MỤC LỤC

<i>Lời tựa cho lần xuất bản thứ bảy</i>	7
I Dẫn nhập	13
II Cuộc cách mạng kinh tế	19
III Thế giới huyền diệu của Adam Smith	47
IV Những linh cảm u ám của Mục sư Malthus và David Ricardo	84
V Giấc mơ của những nhà Chủ nghĩa Xã hội Không tưởng ...	117
VI Hệ thống không thể lay chuyển của Karl Marx	151
VII Thời Victoria và thế giới ngảm của kinh tế học	190
VIII Xã hội nguyên thủy của Thorstein Veblen	238
IX Những dị giáo của John Maynard Keynes	277
X Những mâu thuẫn của Joseph Schumpeter	321
XI Chung cuộc của Triết học Thế tục?	347
<i>Hướng dẫn đọc thêm</i>	360
<i>Chú thích</i>	370
<i>Mục từ tra cứu</i>	382

I

DẪN NHẬP

Đây là cuốn sách về một số người đã nổi danh một cách kỳ lạ. Trong sách giáo khoa lịch sử, họ là những kẻ vô danh: không chỉ huy bất kỳ đội quân nào, không giết hại bất kỳ ai, càng không thống trị một đế chế hay chẳng mấy tham gia vào những quyết định mang tính lịch sử. Một vài người trong số họ dù có danh tiếng nhưng không ai là anh hùng dân tộc. Một số người từng bị lợi dụng, nhưng không ai là kẻ phản bội tổ quốc. Tuy vậy, những gì họ đã làm có ý nghĩa quyết định với lịch sử hơn nhiều so với những hành động của các chính khách được bủa vây trong ánh hào quang. Họ thường gây ra sự xáo trộn mãnh liệt hơn việc điều động quân đội ngoài biên giới và những việc họ làm, dù tốt hay xấu, đều có sức ảnh hưởng hơn cả những sắc lệnh của nhà cầm quyền. Và như thế, họ định hình và làm thay đổi tâm trí của con người.

Bởi vì nắm được tâm trí của con người đem lại sức mạnh hơn cả gươm đao hay quyền trượng, những người này có thể định hình và thay đổi thế giới. Rất ít người trong số họ tham gia vào thực tiễn, họ chủ yếu

là những học giả làm việc một cách âm thầm, lặng lẽ và chẳng mấy quan tâm thế giới nghĩ gì về mình. Nhưng chính họ để lại sau lưng những đê chế bị sụp đổ và những lục địa tan hoang. Họ củng cố hoặc làm suy yếu chế độ chính trị, họ khiến các giai cấp và các quốc gia nổi lên chống lại nhau, không phải họ gieo những mối bất hòa, mà bởi vì sức mạnh phi thường từ chính những tư tưởng của họ.

Họ là ai? Chúng ta đều biết họ là những nhà kinh tế học vĩ đại. Nhưng kỳ lạ là chúng ta lại biết rất ít về họ. Đáng ra trong một thế giới bị các vấn đề kinh tế chi phối, một thế giới luôn sốt sắng và thảo luận về các vấn đề kinh tế, các nhà kinh tế học vĩ đại phải nổi tiếng như những nhà triết học hay chính trị gia. Nhưng không, họ chỉ là những bóng mờ của quá khứ, và những vấn đề mà họ đam mê tranh luận thường bị xem là nỗi lo sợ viễn vông. Kinh tế học, dù có tầm quan trọng không thể chối cãi, lại khô khan, khó hiểu, và tốt nhất nên dành cho những ai ở nhà chìm đắm trong vương quốc mê mông của tư tưởng.

Nhưng không, kinh tế học không chỉ là đề tài của các học giả. Nó còn là một môn khoa học đã đẩy loài người tới những thách thức. Nếu đọc một cuốn sách kinh tế và kết luận rằng kinh tế học thật nhàm chán thì chẳng khác nào đọc một quyển sách vỡ lòng về công tác hậu cần mà nhận định việc nghiên cứu về chiến tranh thật tẻ nhạt.

Nhưng không, các nhà kinh tế học tìm kiếm lời giải cho những câu hỏi thú vị nhất, và cũng nguy hiểm nhất trên thế giới. Các ý tưởng của họ, khác với các triết gia vĩ đại, không gây ra khác biệt nhỏ trong cuộc sống hằng ngày của chúng ta; những thí nghiệm của họ không thể được tiến hành một cách cô lập trong phòng thí nghiệm như các nhà khoa học. Nhưng quan điểm của các nhà kinh tế học có thể gây rung chuyển thế giới và sai lầm của họ có thể trở thành thảm họa.

Huân tước Keynes – một nhà kinh tế học vĩ đại từng viết: “Tư tưởng của những nhà kinh tế học hay những triết gia chính trị dù đúng hay sai, đều mạnh mẽ hơn những gì ta tưởng. Quả thực, thế giới này bị điều khiển bởi một vài người. Những người thực dụng, tin rằng mình

thoát khỏi mọi ảnh hưởng trí tuệ khác, lại thường là nô lệ của một nhà kinh tế học đã quá cố nào đó. Những kẻ cầm quyền điên cuồng, tưởng như nghe được lời phán truyền từ hư không, thực ra đang chặt lọc cuồng mộng từ một học giả nào đó trong quá khứ. Tôi dám chắc rằng sức mạnh của lợi ích đang bị phóng đại quá mức so với sự thâm nhập dần dần của các tư tưởng.” [1]

Đương nhiên, không phải tất cả những nhà kinh tế học đều là những người khổng lồ như vậy. Hàng ngàn người đã viết sách, một số người viết những cuốn sách tế nhị. Họ say mê khám phá những điều nhỏ nhặt nhất với tất cả lòng nhiệt thành của các nhà kinh viện thời Trung cổ. Nhưng nếu kinh tế học ngày nay thiếu đi sự quyến rũ, nếu nó mất đi ý nghĩa của cuộc phiêu lưu vĩ đại, thì lỗi chính là ở những người thực hành nó. Các nhà kinh tế học vĩ đại không phải là kẻ bận tâm với những điều nhỏ nhặt. Họ lấy thế giới này làm đề tài nghiên cứu và diễn tả thế giới bằng hàng tá loại thái độ – giận dữ, tuyệt vọng, hy vọng. Họ biến những suy nghĩ kỳ cục thành lẽ thường, biến những điều bình thường thành dị đoan, và góp phần tạo nên công trình kiến trúc trí tuệ của cuộc sống đương đại.

Ta khó mà tưởng tượng được một nhóm những người kỳ lạ hơn thế. Nhìn bề ngoài, ít ai nghĩ rằng họ được sinh ra để thay đổi thế giới. Họ có thể là triết gia hay một kẻ điên, giáo sĩ hay một nhà môi giới chứng khoán, nhà cách mạng hay quý tộc, người thợ săn, kẻ hoài nghi, hay một tay lãng du. Họ thuộc mọi quốc tịch, mọi tầng lớp xã hội, mọi tính khí. Vài người rất thông minh, vài kẻ nhảm chán, một số thì dễ mến, một số khác lại rất khó chịu. Ít nhất ba người làm giàu từ hai bàn tay trắng, nhưng nhiều người khác sống chật vật. Hai người là những nhà kinh doanh kiệt xuất, một người chẳng khác gì một con buôn, và một người thì phá gia chi tử.

Quan điểm của họ về thế giới cũng khác nhau như tài sản của họ. Chưa bao giờ lại tồn tại một nhóm có nhiều nhà tư tưởng bất đồng với nhau đến thế. Một người dành cả đời để ủng hộ nữ quyền, người kia

khăng khăng cho rằng phụ nữ thấp kém hơn đàn ông. Một người nghĩ “quý ông” chỉ là những tên đê tiện đội lốt, trong khi người khác cho rằng những ai không phải là quý ông thì đều man rợ. Một trong số họ, rất giàu có, hô hào chống lại giới có của, còn một kẻ nghèo kiệt trong số họ, lại phản đối việc gây quỹ từ thiện cho người nghèo. Vài người trong số họ cho rằng dù thế giới này đầy rẫy những khiếm khuyết, nhưng đây vẫn là phiên bản tốt nhất; trong khi những người còn lại thì dành cả đời để phản bác quan điểm này.

Họ đều viết sách và tạo nên một tuyển tập sách đa dạng chưa từng có. Một hay hai người là tác giả của những cuốn sách bán chạy nhất có mặt ở khắp châu Á; những người khác phải bỏ tiền để những tác phẩm khó hiểu của mình được xuất bản dù in xong chẳng bao giờ tới tay người đọc. Một vài người trước tác bằng thứ ngôn từ khuấy động hàng triệu người; vài người khác – chẳng kém phần quan trọng với thế giới – viết ra những áng văn u tối khó hiểu.

Vì vậy, không phải tính cách, sự nghiệp, quan điểm hay những tư tưởng đã gắn kết họ với nhau. Điểm chung thường thấy ở họ là trí tò mò. Họ bị mê hoặc bởi thế giới xung quanh, bởi sự phức tạp và dường như hỗn loạn, bởi sự tàn nhẫn ẩn giấu sau vẻ đạo đức và những thành công. Tất cả đều bị hành vi của con người thu hút, thoát tiên mọi người cùng làm ra của cải vật chất, rồi họ giẫm đạp lên nhau để giành được một phần trong số đó.

Do vậy họ được gọi là những triết gia thế tục. Họ biến thứ động cơ thế tục nhất của loài người – lòng tham – thành một đề tài triết học. Đây không phải là một đề tài triết học đẹp đẽ nhất, nhưng lại là câu hỏi cuốn hút và quan trọng hơn cả. Ai mà nghĩ tới việc tìm kiếm một Trật tự và Thiết kế giữa những gia đình bản hàn và những kẻ đầu cơ nín thở rình chờ các doanh nghiệp phá sản, hay tìm kiếm các Quy luật và những Nguyên lý thống nhất trong một đám đông đang rảo bước trên đường phố và một người bán rau quả đang tươi cười với khách hàng? Tuy nhiên, các nhà kinh tế học vĩ đại lại tin rằng các sợi chỉ có vẻ rời rạc

ấy có thể dệt nên một tấm thảm duy nhất, rằng với khoảng cách vừa đủ, thế giới xô bồ có thể được xem như phát triển có trật tự, và sự hỗn loạn hóa ra lại là một bản hòa ca.

Hẳn phải cần một đức tin mãnh liệt để thực hiện! Nhưng không, thế giới của các nhà kinh tế học hóa ra lại rất hợp lý. Một khi các nhà kinh tế học hé lộ những mô hình của mình cho công chúng đương thời, người khốn khổ và nhà đầu cơ, người bán rau và đám đông, tất cả không còn là những vai diễn rời rạc trên sân khấu nữa; mà mỗi người đều hiểu vai diễn của mình, cho dù có hạnh phúc hay không. Điều đó rất cần thiết cho sự phát triển của chính vở diễn nhân loại. Khi các nhà kinh tế học hoàn thành công trình của họ, thế giới vốn buồn tẻ hoặc hỗn độn đã trở thành một xã hội có trật tự với một lịch sử chứa đựng ý nghĩa của riêng nó.

Việc tìm kiếm trật tự và ý nghĩa của lịch sử xã hội chính là trung tâm của kinh tế học. Do vậy nó cũng là chủ đề trung tâm của cuốn sách này. Chúng ta sẽ không tham dự một bài giảng khái quát về các nguyên lý mà sẽ cùng nhau khám phá cuộc hành trình xuyên qua những ý tưởng đã định hình lịch sử. Chúng ta sẽ gặp không chỉ những giáo sư mà cả những người khốn khổ, những kẻ đầu cơ, thất bại hay thành công, rất nhiều những con người bình thường, và đâu đó thấp thoáng bóng dáng của một chủ tiệm tạp hóa. Chúng ta sẽ khám phá lại cội nguồn của xã hội loài người dưới góc nhìn của các nhà kinh tế học vĩ đại và tìm hiểu về chính con người họ, không phải bởi họ có nhiều sắc màu tính cách khác nhau, mà bởi những ý tưởng mang dấu ấn của người sinh ra chúng.

Sẽ thuận lợi hơn nếu chúng ta bắt đầu cuộc hành trình với nhà kinh tế học đầu tiên: Adam Smith. Nhưng Adam Smith chỉ mới xuất hiện ở thời Cách mạng Mỹ, vậy trước hết ta phải tìm hiểu vì sao suốt sáu ngàn năm lịch sử đã trôi qua mà không một nhà triết học *thế tục* nào từng thấu tóm được bức tranh toàn cảnh. Kỳ lạ thay: Con người đã phải vật lộn với vấn đề kinh tế từ rất lâu, trước cả thời các Pharaoh,

thế mà suốt những thế kỷ đó chỉ sản sinh ra các triết gia, nhà khoa học, nhà tư tưởng chính trị, các sử gia, nghệ sĩ và chính trị gia. Nhưng tại sao lại không có nhà kinh tế học nào?

Chúng ta sẽ có một chương để thảo luận về điều đó. Chỉ khi khảo sát kỹ lưỡng bản chất của thế giới tồn tại từ trước và lâu hơn thế giới của chúng ta – nơi không cần đến các nhà kinh tế học – thì chúng ta mới có thể dàn dựng sân khấu dành cho vở diễn của họ. Chúng ta sẽ tập trung vào những vị sống ở ba thế kỷ gần đây. Nhưng đầu tiên, chúng ta phải hiểu về thế giới trước khi họ xuất hiện và phải quan sát cách thế giới trước đó thay đổi và cho ra đời thế giới hiện đại – thời đại của các nhà kinh tế – giữa những xáo trộn và đôn đầu của một cuộc cách mạng vĩ đại.